

Київський університет імені Бориса Грінченка
Історико-філософський факультет
Кафедра політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Університетські студії: Вступ до спеціальності
для студентів

спеціальності	052 Політологія
освітнього рівня	першого (бакалаврського)
освітня програма	052.00.01 Політологія

Київ – 2021

Розробники:

Супруненко Анна Петрівна, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі:

Супруненко Анна Петрівна, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри політології Історико-філософського факультету

Протокол від 15.09 2021 р. № 1

Завідувач кафедри Гайркова Т.К.

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 052.00.01 Політологія

17.09.2021 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми

Гайркова Т.К.

Робочу програму перевірено

18.09.2021 р.

Заступник декана Завадський В.М.

Пролонговано:

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Обов'язкова	-
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	2 / 60	
Курс	1	-
Семестр	1	-
Кількість змістових модулів з розподілом:	2	
Обсяг кредитів	2	-
Обсяг годин, в тому числі:	60	-
Аудиторні	28	-
Модульний контроль	4	-
Семестровий контроль	-	-
Самостійна робота	28	-
Форма семестрового контролю	Залік	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Університетські студії: Вступ до спеціальності» полягає у засвоєнні студентами загальнонаукової та політологічної термінології, знайомстві з основними теоретичними доктринами політичної науки, оволодінні основними методами досліджень політичного життя, розвитку навичок роботи з оригінальними науковими текстами (першоджерелами), сприянні набуття студентами навичок самостійного аналізу політичних процесів та явищ.

Дисципліна спрямована на формування таких програмних компетентностей освітньої програми підготовки:

ЗК-01	Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК-03	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК-04	Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
ЗК-05	Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
ЗК-06	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК-07	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
СК-01	Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
СК-09	Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців.

3. Результати навчання за дисципліною

РН-01	Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.
РН-03	Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.
РН-04	Мати навички професійної комунікації.
РН-05	Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.
РН-06	Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності.
РН-07	Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення.
РН-08	Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
РН-16	Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
I семестр							
Змістовий модуль I.							
Теоретико-методологічні засади політології							
Тема 1. Політика як суспільне явище. Предмет політології.	6	2	2	-	-	-	2
Тема 2. Еволюція політичних ідей.	10	2	2	-	-	-	6
Тема 3. Провідні сучасні ідеології.	10	2	2	-	-	-	6
Модульний контроль	2						
Разом за змістовим модулем	28	6	6	-	-	-	14
Змістовий модуль II.							
Суб'єкти та об'єкти політики							
Тема 4. Суб'єкти та об'єкти політики. Особистість як первинний суб'єкт та об'єкт політики.	6	2	2	-	-	-	2
Тема 5. Політичне лідерство. Політичні еліти.	6	2	2	-	-	-	4
Тема 6. Соціальні спільноти як основний суб'єкт та об'єкт політики.	8	2	2	-	-	-	4
Тема 7. Політична система. Політичні конфлікти.	8	2	2	-	-		4
Модульний контроль	2						
Разом за змістовим модулем	30	8	8			-	14
Разом	60	14	14				28

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Теоретико-методологічні засади політології

Тема 1. Політика як суспільне явище. Предмет політології.

Політика як складне багатовимірне явище. Дефініції політики. Чинники, що впливають на політику. Види політики. Синтез політики та політичної науки. Зародження та розвиток політичної думки в історії людства. Задачі, функції, категорії та методи політології. Місце політології в системі суспільних наук. Зростання ролі політичних знань за сучасних умов. Політологія як навчальний предмет, її зв'язок з іншими предметами та специфіка.

Основні поняття теми:

політика, політична наука, синтез, політологія.

Тема 2. Еволюція політичних ідей.

Генеza політичного життя та політичної думки Стародавнього світу. «Осьовий час» Карла Ясперса. Просвітницько-раціоналістичний період розвитку

політичної думки. Особливості розвитку політичної думки у ХХ столітті. Сучасні політологічні концепції. Політологічна думка в Україні: витоки, специфіка.

Основні поняття теми:

політичне життя, політична думка, концепції

Тема 3. Провідні сучасні ідеології.

Ідеологія як складний та багатоплановий соціокультурний феномен. Поняття політичної ідеології та її основні функції. Основні ідеологічні течії в сучасному світі (лібералізм, консерватизм, соціалізм). Ідеології як динамічні компліментарні системи. Використання ідеологій як способу легітимації політичних режимів.

Основні поняття теми:

ідеологія, функції, ідеологічні течії, лібералізм, консерватизм, соціалізм.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Суб'єкти та об'єкти політики

Тема 4. Суб'єкти та об'єкти політики.

Особистість як первинний суб'єкт та об'єкт політики.

Дефініція суб'єктів та об'єктів політики, їх загальна характеристика. Діалектика суб'єктів та об'єктів політики за сучасних умов. Класифікація суб'єктів та об'єктів політики. Соціальний та інституціональний рівні суб'єктів та об'єктів політики. Ідея свободи та прав людини: історичний аспект. «Всезагальна декларація прав людини». Особистість як первинний суб'єкт та об'єкт політики. Політична соціалізація (Г. Тард), її етапи та засоби. 5 типів особистості по відношенню до політики (Є. Вятр). Причини політичного відчуження. Причини та наслідки абсентеїзму. Вибори, виборчі системи.

Основні поняття теми:

суб'єкт, об'єкт, класифікація

Тема 5. Політичне лідерство. Політичні еліти.

Сутність лідерства. Політичний лідер як суб'єкт та об'єкт політики. Основні концепції політичного лідерства. Характерні риси політичного лідера. Типи політичного лідерства. Значення лідерів у політичному житті суспільства. Політична еліта: функції, умови формування, горизонтальна та вертикальна циркуляція. «Відриті» та «закриті» еліти: *proetcontra*. Теорії елітизму (Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельс). Особливості формування еліти в Україні.

Основні поняття теми:

лідер, елітизм

Тема 6. Соціальні спільноти як основний суб'єкт та об'єкт політики.

Детермінованість соціальних спільнот. Ускладнення структури суспільства, множинність способів диференціації суспільства (Платон, Аристотель, марксизм. М. Вебер, Е. Гіденс, Л. Уорнер, Г. Стендінг). Особливості динаміки соціальних структур за умов глобалізації. Середні прошарки, їх роль у стабілізації суспільства. Прекаріат – новий небезпечний клас (Г. Стендінг). Чинники політичної активності соціальних спільнот. Громадянське суспільство: поняття та сутність. Проблеми становлення громадянського суспільства в Україні.

Основні поняття теми:

детермінованість, соціум, соціальні прошарки, громадянське суспільство

Тема 7. Політична система. Політичні конфлікти.

Поняття «система» у природничих та точних науках ((біологія, кібернетика). Поняття «політична система» (Д. Істон). Місце політичної системи у житті суспільства. Елементи політичної системи та зв'язки між ними. Функції політичної системи. Типи політичних систем (централізовані/децентралізовані; стабільні/нестабільні). Держава як базовий інститут політичної системи. Функції держави. Форми державного устрою та державного правління. Політичний режим. Типологія політичних режимів. Політичний конфлікт. Еволюція наукових поглядів на конфлікт. Конфліктологія (Р. Дарендорф, Л. Козер). Структура політичних конфліктів, їх позитивні та негативні функції. Способи регулювання політичних конфліктів.

Основні поняття теми:

політична система, держава, політичний режим, політичний конфлікт

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3	4	4
Відвідування семінарських занять	1	3	3	4	4
Відвідування практичних занять	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	3	30	4	40
Робота на практичному занятті	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	4	20
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Разом		-	76		93
Загальний бал			169		
Коефіцієнт			100/169=0,59		

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Самостійна робота – один з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом. Упровадження в практику навчальної програми різноманітних форм самостійної роботи активно сприяє модернізації навчального процесу шляхом подолання протиріч між трансляцією знань і їх засвоєнням у взаємозв'язку теорії та практики.

Мета самостійної роботи студентів:

- розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності студентів;
- формування умінь і навичок самостійної розумової праці;
- розвиток морально-вольових зусиль;
- формування в студентів потреби безперервного самостійного поповнення знань як необхідної умови професійного становлення.

Завдання самостійної роботи студентів:

- навчання студентів самостійно працювати з різними джерелами інформації;
- творче сприйняття і осмислення навчального матеріалу;
- формування навичок щоденної навчальної самостійної роботи.

Зміст самостійної роботи полягає в таких положеннях:

- самостійна робота з джерелами та літературою з метою кращого засвоєння програмного матеріалу;
- підготовка наукових повідомлень, інформаційних довідок;
- підготовка вибіркового дослідного завдання на базі критичного огляду наукових публікацій, розроблення пропозицій щодо вирішення актуальних проблем за заданою тематикою;
- захист результатів виконання індивідуальних науково-дослідницьких завдань.

Самостійна робота студентів повинна забезпечити:

- системність знань та засобів навчання;
- мобільність і критичність мислення;
- володіння засобами обробки інформації;
- здатність до творчої праці.

Критерії оцінювання – кожна робота оцінюється у 5 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1.	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2.	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3.	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4.	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5.	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

Завдання для самостійної роботи за темами:

№ з/п	Теми	Кількість годин	Бали
1	Політика як складне багатомірне явище. Дефініції політики. Чинники, що впливають на політику.	2	5
2	Генеza політичного життя та політичної думки Стародавнього світу. «Осьовий час» Карла Ясперса.	6	5
3	Ідеологія як складний та багатоплановий соціокультурний феномен. Поняття політичної ідеології та її основні функції.	6	5
4	Дефініція суб'єктів та об'єктів політики, їх загальна характеристика. Діалектика суб'єктів та об'єктів політики за сучасних умов.	2	5
5	Сутність лідерства. Політичний лідер як суб'єкт та об'єкт політики.	4	5
6	Громадянське суспільство: поняття та сутність. Проблеми становлення громадянського суспільства в Україні.	4	5
7	Місце політичної системи у житті суспільства. Елементи політичної системи та зв'язки між ними.	4	5
Разом		28	35

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Навчальні досягнення студентів з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок, розширення кількості підсумкових балів до 100.

Оцінка за кожний змістовий модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських заняттях, за виконання індивідуальних самостійних завдань, за модульну контрольну роботу. Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в електронному вигляді або з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- а) *Методи усного контролю*: індивідуальний контроль, дискусія, розгляд проблемних питань, фронтальне (комбіноване) усне опитування, колоквиум, ігрові ситуації, контрольна співбесіда з проблеми модуля.
- б) *Методи письмового контролю*: тести, контрольна робота, презентація особистого проекту, міні-диктант з визначення термінів, контрольна робота, творчі (дослідницькі) завдання, підготовка письмових відповідей на проблемні питання.
- в) *Комп'ютерного (дистанційного) контролю*: мережеве навчання, практичних робіт в асинхронному режимі.
- г) *Методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти дисципліни (п. 7), де зазначено види контролю і кількість балів за видами.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю*: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.
- *Методи письмового контролю*: модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, есе.
- *Комп'ютерного контролю*: тестові програми.
- *Методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;
- своєчасність виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності;
- виконання тестових завдань.

6.5 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Визначте особливості політики як суспільного явища.
2. Розкрийте взаємозв'язок політики з іншими сферами суспільства (економікою, правом, мораллю).
3. Порівняйте політологію як науку та навчальний предмет, визначте їх функції.
4. Відстежте генезу політичної думки у Стародавньому світі.
5. Проаналізуйте становлення науки про політику в епоху Відродження та Просвітництва.
6. Розкрийте сутність ідеологій як детермінант політики.
7. Надайте характеристику провідним сучасним ідеологіям.
8. Якими, на вашу думку, є позитивні та негативні риси ідеології лібералізму?
9. Розкрийте причини виникнення неолібералізму.
10. Порівняйте консерватизм та неоконсерватизм.
11. Якими, на вашу думку, є позитивні та негативні риси ідеології соціалізму?
12. Наведіть класифікацію суб'єктів та об'єктів політики.
13. Проаналізуйте виникнення та розвиток поглядів на особистість як суб'єкт політики.
14. Розкрийте причини та наслідки абсентеїзму.
15. Зазначте проблеми політичної соціалізації молоді.
16. Розкрийте сутність політичного лідерства.
17. Наведіть типологію політичних лідерів.
18. Розкрийте теорії політичних еліт та їх класифікацію.
19. Схарактеризуйте динаміку соціальної структури в сучасному світі.
20. Надайте характеристику соціальним групам як носіям та виразникам політичних інтересів.

21. Проаналізуйте особливості політичних поглядів середнього класу.
22. Схарактеризуйте політичні наслідки маргіналізації та бідності.
23. Порівняйте соціальну роль суспільних рухів та організацій.
24. Розкрийте роль виборів у сучасних політичних процесах.
25. Проаналізуйте переваги та недоліки трьох широко застосовуваних виборчих систем.
26. «Організуйте» парламентські вибори в Україні за діючою виборчою системою.
27. Розкрийте сутність, структуру та функції політичної системи.
28. Визначте роль держави у політичній системі, види державного устрою й державного правління.
29. Надайте визначення та типологію політичних режимів.
30. Розкрийте специфіку громадянського суспільства в теорії та на практиці.
31. Розкрийте поняття «політична влада», зазначте сучасні концепції влади.
32. Визначте сутність легальності, легітимності та ефективності влади.
33. Охарактеризуйте конфлікт як явище політичного життя, його закономірність та типологію.
34. Зазначте функції політичних конфліктів, етапи їх розвитку та методи вирішення.

6.6 Шкала оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни

Разом: 60 год. З них: лекції – 14 год.; семінарські заняття - 14 год.; самостійна робота – 28 год.; модульний контроль – 4 год.

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади політології			Змістовий модуль II. Суб'єкти та об'єкти політики			
К-ть балів за модуль	79 балів			93 бали			
Лекції (теми, бали)	T1 (1 бал)	T2 (1 бал)	T3 (1 бал)	T4 (1 бал)	T5 (1 бал)	T6 (1 бал)	T7 (1 бал)
Семінарські заняття (теми, бали)	T1 (11 балів)	T2 (11 балів)	T3 (11 балів)	T4 (11 балів)	T5 (11 балів)	T6 (11 балів)	T7 (11 балів)
Самостійна робота (бали)	<i>С. р.</i> (5 балів)	<i>С. р.</i> (5 балів)	<i>С. р.</i> (5 балів)	<i>С. р.</i> (5 балів)	<i>С. р.</i> (5 балів)	<i>С. р.</i> (5 балів)	<i>С. р.</i> (5 балів)
Види поточного контролю (вид, бали)	МКР 1 (25 балів)			МКР 2 (25 балів)			
Підсумкови й контроль	Залік						

8. Рекомендовані джерела

а) основні:

1. Бодуен Ж. Вступ до політології. К.: «Основи», 1995. 174 с.
2. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / За заг ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2014. 766 с.
3. Політична абетка: матеріали для практичного використання. Редактор-упорядник А. В. Карташов. Вид. 8-е, доп. і перероб. Житомир, 2010. 350 с.
4. Піча В.М., Хома Н.М. Політологія: конспект лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України. Друге вид., доп. Львів: «Новий Світ-2000», 2003. 172
5. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ. н. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.], 2-ге видання, стереотипне. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2015. 779 с.
6. Політологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. К.: Видавничий центр «Академія», 2002. 528 с.
7. Практикум з політології / За ред. Ф.М. Кирилюка. К.: Видавничий дім «Комп'ютерпрес», 2003. 622 с.
8. Примуш М.В., Коваль Ю.О. Політологія: Навчально-методичний посібник Д. – Юго-Восток, 2012.

б) додаткові:

1. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах. З передмовою Ф. Фукуями / Переклад з англ. Т. Цимбал. К.: «Наш формат», 2020. 453 с.
2. Громадянське суспільство в сучасній Україні. К., 2006.
3. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії. К., 2007.

в) англомовні:

1. Almond G.A., Powell G.B. Comparative Politics: A Theoretical Approach. N.Y., 1996. 518 p.
2. Blackwell Encyclopedia of Political Thought / Ed. by David Miller. Blackwell Publishers Inc., 1998. 570 p.
3. Chomsky N. Profit over People: Neoliberalism and Global Order. New York: Seven Stories Press, 1999. 175 p.
4. Comparative Government and Politics / Hague R., Harrop M., Breslin S. Macmillan Press LTD, 1998. 318 p.
5. Easton D. The Analysis of Political Structure. Routledge, 1990. 354 p.
6. Goodin R.E., Klingmann H.-D. A. New Handbook of Political Science. N.Y., 1996. 476 p.
7. Klitgard R. Controlling Corruption. Berkeley, 1989. 214 p.
8. Kubicek P. Unbroken Ties: the State, Interest Associations and Corporatism in Post-Soviet Ukraine. Ann Arbor, 2000. 316 p.

9. Powell G.B. Jr. *Elections as Instruments of Democracy: Majoritarian and Proportional Visions*, Yale University Press. 2000.
10. Richardson J.J. (ed.) *Pressure Groups*. N.Y, 1993. 268 p.